

Májusi szimbolika

Ha régi május elsejékre emlékezünk — régi harcokra emlékezünk. Ha pedig harcokra emlékezünk, akkor harcosokra, hősökre is. Így van ez 84 éve immár — 1890-től kezdve —, mióta a munkásság a harc, a nemzetközi küzdő összefogás napjává avatta május elsejét.

„Megmozdult a negyedik rend.“

„Zöldágas májusi ünnepünk vörös harci nappá vált.“

„A majális, vidám tavaszköszöntés helyett az osztályháború, a tüntetés, utcai összecsapás zord napjává alakult május 1.“

Így írtak a korabeli lapok — a döbbenet, a düh hangján; mert a burzsoázia vigalmát megzavarta a proletariátus, s a tőkésrendszer zavartalan prosperálásába, megrendíthetlenségébe vetett hitét megcáfolta a külvárosokból, nyomornegyedekből, ipartelepekről érkező éhező, szenvedő és tüntető tömeg kenyérkövetelése, jogiglenése és kapitalizmustagadása.

Nagyobb városainkban, ipari központjainkban, Bukarestben éppúgy, mint Kolozsváron, Temesváron vagy Nagyváradon, már az első esztendőben harci nappá avatta a munkásság május elsejét. Attól kezdve e nap egyre inkább az erőkonfrontáció alkalmává nőtte ki magát, amelyre egyaránt készült a munkásság, többféle párt és szakszervezet, valamint a rendőrség, csendőrség, államvédelem.

Hanem a követelések tartalma, a tüntetések értelme, a harc taktikája és távlati stratégiája az idők folyamán jelentősen módosult. A „nagyobb darab kenyér“ kiharcolására irányuló követelésektől s a „hármás nyolcas“ elvének alkalmazását sürgető tüntetésektől kezdve — az opportunizmus leküzdése, a forradalmi szellem előretörése nyomán — május 1. hovatovább antikapitalista színt öltött, s a harci jelszavak politikai célzattól dúsultak föl, a végső cél, az emberibb, igazabb világ kivívásának szolgálatában. És volt időszak, amikor a burzsoázia a hazaárulás, a külföldi monopóliumokkal, háborúspárti államcsoporthozásokkal kötött egyezmények útjára lépett, s akkor a proletariátus — változnak az idők — a nemzeti érdekek védelmében is harcba szállt, s eme céljának, álláspontjának adott hangot május 1-én.

Ilyen szerteágazó jellegű, több célt követő és súlyos indoklású májusi tüntetésre került sor 35 esztendővel ezelőtt is, 1939-ben.

Nehéz időkét élt a világ. Hitler annak előtte egy esztendővel kebelezte be Ausztriát, 1939 tavaszán pedig lerohanta Csehszlovákiát. A náci fegyverek árnyékában Tiso klerikális-fasiszta szlovák államot tákolt össze, Franco tábornok akkoriiban — több évi polgárháború nyomán — fejezte be a népi Spanyolország vérbetiprását, s kegyetlen falangista katonai diktatúrát vezetett be. A spanyol polgárháború hősei közül, akik életben maradtak, internáló táborokban sánylódtek Franciaországban. Portugáliában immár másfél évtizede volt hatalmon a fasiszta Salazar, Olaszországban Mussolini uralma teljében, pár évvel ezelőtt döntötte gyarmati igába Abesszíniát, s szemet vetett a szomszédos Albániára is. Távol-Keleten a japán militarizmus készült általános hódító háborúra, s Kína területéből egyre nagyobb részeket szakított ki.

A fasiszmus, a militarizmus, a háborús irányzat — úgy tetszett — mindenütt előre tör. Ebben a feszült nemzetközi helyzetben kiéleződött az ország belső helyzete is. II. Károly már egy évvel ezelőtt föloszlatta a pártokat, fasiszta mintájú királyi diktatúrát vezetett be, s fokozta az elnyomást.

A Román Kommunista Pártnak nemzetközi viszonylatban is történelmi érdeme, hogy ebben a reményfoszlató válságos időben európai visszhangot kiváltó antifasiszta májusi tüntetéseket tudott szervezni országszerte. Akkori történelmünk és közelebbi múltunk sok-sok olyan mozzanata, akciója, amely később érlelt gyümölcsöt, akkor fogantatott vagy fakadt rügygő. Így például a munkásosztály akcióegysége. A kommunisták vezette harcot támogatták a baloldali szo-

cialisták, s a közös szervező, mozgósító tevékenység eredményeképpen sikerült akkora tömegeket harcba szólítaniuk.

„Le a faszizmussal“, „Éljen a béke“, „Vessenek véget a háborús készülődésnek“. „Védjük meg hazánkat, határainkat a hitleristákkal szemben“ és más jelzavak — amelyek jegyében később a párt vezette nép cselekedett és harcolt — ugyancsak akkor hangzottak föl először vagy nyertek súlyosabb, idősezerűbb értelmet.

A népfront-politika jegyében addigra a munkásságnak sikerült a földművesek, valamint az értelmiségiek jelentős részét is megnyernie ügyének, s az 1939. május elsejei tüntetés a tekintetben is kiemelkedett, hogy a népnek valóban minden rétege kivonult. harccal ünnepelt. Jellemző egy régi kolozsvári kép: a román és magyar nyelvű fölliratot — a menet élén — egy munkás és egy csizmás falusi ember, egy román és egy magyar viszi.

Amikor harcokra emlékezünk, harcosokra, hősökre is emlékezünk. Hadd említsük nevükön is őket. A korabeli lapok éppen úgy, mint a sziguranca jelentései, kiemelik egy bátor ifjú — Nicolae Ceaușescu — nevét, akinek akciói különös veszélyt jelentettek a polgári rendre, aki népszerű volt, s harci tapasztalata — kijárta már a börtönök kommunista egyetemét —, ifjú kora ellenére, meglepően gazdag volt. A tüntetés során kifejtett tevékenysége rendkívüli jelentőségű. Mellette sok ma ismert nevet említenek meg a tudósítások, titkos okmányok, följelentések és rendőri beszámolók. Elena Ceaușescu (Petrescu), Ilie Pintilie, Ștefan Voitec, Constantin David, Al. Iliescu, Teohari Georgescu, Vasile Bîgu, Anton Moisescu neve mind ott szerepel azok között, akiktől ama nagy napon megrettentek a tőkésék és a kopók, akiknek sikerült áttörniük a rendőrkordont, szavukat hallatniuk, s a világ haladó erőinek bátorítására bizonyítaniuk, hogy vannak orszákok, vannak tömegek, szervezetek, amelyek készek szembeszállni a barna pestissel.

Elégtétellel állapíthatjuk meg, hogy e harcosok között ott voltak a magyar tömegek s baloldali vezetőik is. Temesváron és Déván, Marosvásárhelyen és Szatmáron, Szászrégenben és a Zsilvölgyében, Nagybányán és mindenütt, ahol nemzetiségek élnek, román testvéreik, osztályos társaik oldalán vonultak föl s a tüntetés sajátos színezetet is nyert a nemzetköziség hangsúlyozása, a különböző ajkú dolgozók szolidaritása, közös célvállalásának kidomborítása révén. E kérdésekről írt Józsa Béla a nagy napot köszöntő cikket a kolozsvári *Friss Újságban*, s vonult föl a tömeg soraiban — a különböző városokban — Vincze János. Bányai László, Szepessi Sándor, Tar Károly, Boncz András Karika, s közöttük ott haladtak nemcsak a városi munkások, hanem vistai, széki, magyarfenesi, mérai gazdálkodók, kófaragók is. Mindez pedig a kommunisták irányította MADOSZ — a magyar dolgozók soraiban kifejtett — áldozatos, kitartó nevelőmunkájának is köszönhető.

*

Ha előbb a faszizmus előretöréséről szóltunk, e néhány sorban a letöréséről is írhatunk. Mert ha 1939 májusa nálunk nyitást jelentett a faszizmus visszaszorítására, leküzdésére, úgy 1945. május 9. — ezt a napot is immár huszonkilencedszer ünnepeljük — egy hosszú háború, egy sötét korszak lezárását jelenti. És győzelmét annak az ügynek, amelynek jegyében harcoltak, tüntettek a kommunisták, szocialisták 1939 májusában. Abban pedig, hogy hazánkban végrehajthattuk az 1944. augusztus 23-i fegyveres, antifasiszta nemzeti fölkelést, s abban, hogy ezt követően az ország haderejének jelentős része harcolt az antifasiszta fronton, és fontos szerepet játszott a győzelem kivívásában, nos, mindabban és mindazon ott van 1939 „kézjegye“ s mindazoké, akik már akkor az élen haladtak.

A történelem többféle győzelmet, békeszerződést ismer. „A béke a győztes politikája“ — hirdették régi államférfiak, s célja a kivívott állapot megtartása. Az 1945 májusában aratott győzelem és helyreállított béke — azóta fényesen bebizonyosodott — ama „igazság“—nál többet hozott az emberiségnek. Nem csupán annyit, hogy helyi — noha nem kevésbé szenvedéses, ártalmas és veszélyes — háborúktól eltekintve három évtizede béke honol — ami önmagában véve is nagy dolog —, de talán ennél is több, hogy a Föld jelentős részén „az ő világnak romjain“ valóban új világ teremtése kezdődött meg.

Az új világot teremtekő táborába — a szocialista országok nagy családjába — tartozunk mi is. S amiként a faszizmus rombadöntéséből jelentős részt vállaltunk, ugyanúgy tiszteletet ébresztő eredményeket értünk el a mai értelmezésű új világ, a szocializmus építése terén. S amiként fegyverrel is harcolt ez az ország a békéért, ma diplomáciájáa hasonlóan aktív a tárgyalásokon, a nemzetközi esz-

mecserék vagy egyezménykötések során. Mert a mi békénk építő-jellegébe beletartozik a kiépítés, kiteljesítés, a biztonság biztosítása, a különféle szembenállások fölszámolása, a leszerelés előkészítése is, ami nélkül a béke nem igazi, nem teljes.

Május 9. tehát lezart valamit, de el is indított. S amit elindított, az ma is tart; mind az anyagi gyarapodás, mind a tárgyalások terén. Ezért e napot sajátos aureola veszi körül; nemcsak emlékezünk ekkor, de fölmérést is végzünk: mennyiben szilárdítottuk meg a békét, mit tettünk azért, hogy a fasizmusnak az irmagja is kipusztuljon, hogy a háborús góccok mindenütt megszűnjenek, s a május 9. szerte a világon fűhúzó, sarjasztó, valódi májusi dátumot szimbolizáljon.

Napjainkban — itthoni sikereink ismeretében — vagy a helsinki, bécsi, genfi tárgyalások (s a lisszaboni események nyomán) biztató képet nyújt a fölmérés.

KORUNK

Harcos antifasizmus

A Román Kommunista Párt örököse és folytatója a nemzetközi összefogás régi hagyományainak, a népünk történelmében mélyen gyökerező társadalmi és nemzeti igazságért vívott harcnak. A romániai munkásmozgalom kezdetől fogva ápolta ezeket a hagyományokat, egybekapcsolta az ország társadalmi felszabaddításáért vívott harc eszméjét az ember kizsákmányolásának felszámolásával és egy új társadalmi rend megteremtésével.

A munkásosztály nemzetközisége túllép a különböző társadalmi csoportok és rétegek testvériségének egyszerű keretein; magában foglalja a nemzetközi proletariátus tudatos összefogását végcéljának megvalósításáért, a kizsákmányolásmentes szocialista és kommunista társadalom felépítéséért.

A nemzetközi munkásmozgalmat befolyásoló nagy események kihatottak a hazai munkásmegmozdulásokra is; a romániai munkásosztály, annak politikai és szakmai szervezetei cselekvően reagáltak azokra a nagy kérdésekre, amelyek mindenütt foglalkoztatták a munkásságot. A marxizmus elterjedése Romániában már a XIX. század második felében, beépülése az ország gazdasági-politikai valóságába erős alapot jelentett a proletártestvériség jelszavának alkalmazásához.

A román munkásság képviselőinek részvétele az I. Internacionálé tevékenységében, cselekvő szolidaritása a párizsi kommünnel, a román szocialisták jelenléte a II. Internacionálé kongresszusain, a különböző európai országok munkásságát támogató hazai tömegmegmozdulások — mind-mind emlékezetes lapjai a testvériség és munkásszövetség történelmének. Jellemző, hogy Románia munkásosztályának több mint nyolcvan esztendővel ezelőtt létrehozott politikai pártja programjában nemzeti és nemzetközi feladatokat tűzött ki, hangsúlyozva hűségét a világ proletariátusának általános ügyéhez.

1921 májusától a Román Kommunista Párt átvette és magasabb fokra emelte a munkás- és szocialista mozgalmak forradalmi hagyományait, szervesen egybefonta a hazafiságot a harcok nemzetköziséggel. Mint a nemzetközi kommunista és munkásmozgalmak egyik cselekvő élcsapata s az imperializmusellenes széles front egyik szervezője a Román Kommunista Párt megalakulásától kezdve vállalta, hogy a kizsákmányolás, a társadalmi és nemzeti elnyomás elleni harc hazai sikerei értékes hozzájárulások a munkásosztály általános harcához, a békéért, demokráciáért, a szocializmusért küzdő nemzetközi kommunista mozgalom erősítéséhez.

Ion Babici, a kolozsvári egyetem egykori hallgatója évekkel ezelőtt a proletár internacionalizmusnak mint a romániai forradalmi és demokratikus mozgalmak nemes jellemzőjének történelmi kutatását tűzte ki célul. A Politikai Kiadó gondozásában megjelent munkájában (*Solidaritáta militántă antifascistă* [1933—1939]. București, 1972) az igényes kutató szemével tekint az újabkori Románia történelmének egyik legviharosabb időszakára, azokra az évekre, amikor a fasizmus rombolást és halált zúdított földrészünkre és az országgra. Az 1933-at követő esztendőkből a fasizmus mindinkább egyet jelentett az emberiség értékeinek esztelen megsemmisítésével, az európai államok és népek — köztük a román nép — szabad nemzeti létének felszámolásával.

Ilyen tragikus körülmények között a kommunista mozgalom volt az a szervezett társadalmi-politikai erő, amely engesztelhetetlenül, példaadó harciassággal